

Les societats filials adscrites a la Secció Històrico-Arqueològica

JOSEP MASSOT I MUNTANER

Membre numerari de la Secció Històrico-Arqueològica

1. INTRODUCCIÓ

Les primeres societats filials de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), fundades ja a partir de 1912 (és el cas de la Societat Catalana de Biologia) estigueren en relació amb la Secció de Ciències (SC), llevat de la Societat Catalana de Geografia (SCG), fundada el 1935 per iniciativa conjunta de Josep Puig i Cadafalch i d'Eduard Fontserè, que depenia formalment de les tres seccions de què aleshores constava l'IEC, bé que a la pràctica s'inscriví també en l'òrbita de la SC, fins que més endavant va passar a la nova Secció de Filosofia i Ciències Socials (SFCS), creada l'any 1968.

2. LA SOCIETAT CATALANA D'ESTUDIS HISTÒRICS

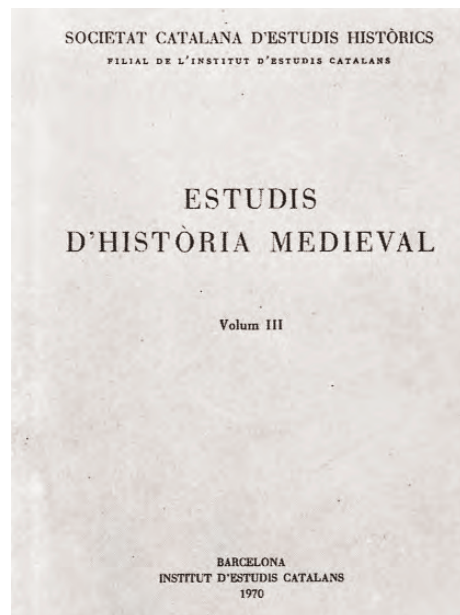
La primera filial constituïda després de la desfeta de la Guerra Civil, la Societat Catalana d'Estudis Històrics (SCEH), depengué de bon començament de la Secció Històrico-Arqueològica (SHA) i de la Secció Filològica (SF), que en aquell moment es reunien conjuntament, i acabà adscrita a la SHA.

Oficialment, la SCEH fou fundada i admesa a l'Institut el 1946, però en realitat el 1942 ja se n'havia creat una Comissió Gestora, formada per Ramon Aramon i Serra –secretari general de l'IEC des d'aquell mateix any i membre de la SF–, Pere Bohigas –membre igualment de la SF des de 1942– i Miquel Coll i Alentorn –polític, enginyer i historiador, que no seria membre de la SHA fins a 1961.

En un primer moment, el seu nom era Societat d'Estudis Històrics, Literaris i Lingüístics, d'acord amb les activitats que dugué a terme ja des de l'abril de 1942, i el febrer de 1943 el president de l'IEC, Josep Puig i Cadafalch, assistí –a la rebotiga de l'orfebre Ramon Sunyer, protector de la cultura catalana, aleshores perseguida– a la sessió inaugural de la Societat i hi parlà d'arquitectura medieval. Coll i Alentorn –secretari general de la nova Societat– posà en relleu, el 1942, la seva connexió amb els Estudis Universitaris Catalans, represos en aquell moment des de l'IEC en la clandestinitat, i assenyalà que havia de permetre el contacte entre els estudiosos i alhora donar als estudiants la possibilitat de dialogar amb els «entesos» i fer-los conèixer els seus punts de vista i els fruits dels seus esforços.

L'abril de 1946 tingué lloc l'assemblea constitutiva del que ja s'anomenava Societat Catalana d'Estudis Històrics, aprovada al Ple de l'IEC del 23 de març d'aquell any. Es dividia en tres seccions (Història, Llengua i Literatura i Art i Arqueologia) i en fou elegit president Ramon Aramon i Serra, que havia d'ocupar el càrrec pràcticament fins a la seva jubilació i que hi exercia alhora de delegat de l'IEC. L'acompanyaven tres vicepresidents, un per secció (Ferran Soldevila, Pere Bohigas i Josep de Calassanç Serra i Ràfols, respectivament), i Coll i Alentorn es mantenia com a secretari general. D'aleshores

Coberta dels *Estudis d'Història Medieval* publicats per la Societat Catalana d'Estudis Històrics

ençà la SCEH anà prenent força, amb sessions plenàries i per seccions, que se celebraven a can Sunyer, a casa de Puig i Cadafalch, a l'Arxiu Històric de Barcelona –dirigit per Agustí Duran i Sanpere, membre de l'IEC i de la SCEH– i a Reial Acadèmia de Bones Lletres –on s'anaren aplegant molts erudits que alhora eren membres de l'IEC.

D'acord amb els seus propòsits fundacionals, aquesta Societat aglutinà un bon nombre d'estudiosos i els posà en relació amb els estudiants que anaven a cercar als Estudis Universitaris Catalans una formació que la universitat oficial els negava. En són bona mostra els nombrosos actes que organitzà durant els anys quaranta i cinquanta, entre els quals un homenatge a Josep Puig i Cadafalch amb motiu del seu vuitantè aniversari, que donà lloc a un volum de miscel·lània, aparegut el 1951 (un segon volum, mig fet, restà inacabat a causa de les circumstàncies difícils d'aquell moment). Cal remarcar igualment l'aparició del *Bulletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, impulsat per R. Aramon i Serra, del qual aparegueren tres números entre 1952 i 1963, amb articles, cròniques, ressenyes i resums de les activitats de la Societat.

A poc a poc la SCEH va anar perdent empena, tot i que hi continuaren havent algunes sessions plenàries i que entre 1969 i 1972 va publicar cinc volums dels *Estudis d'Història Medieval* dedicats a Ferran Soldevila, dirigits per R. Aramon i Serra, amb la col·laboració de Maria Teresa Ferrer, de Jaume Sobrequés i d'altres membres de la Societat.

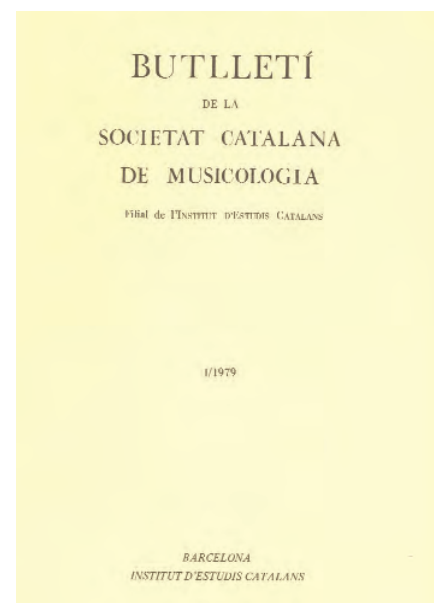
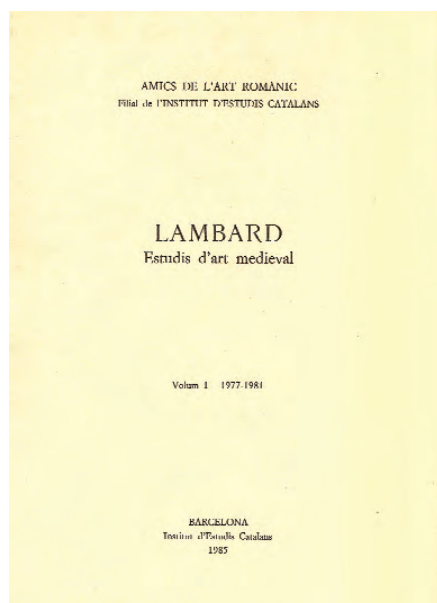
Paral·lelament hi hagué un intent de posar en marxa uns *Estudis de Literatura Catalana*, que no va arribar a bon port, i que trobà finalment sortida quan el president de l'IEC Enric Casassas, desitjós de renovar la SCEH, va demanar, al final de l'any 1984, a Josep Massot que es fes càrrec de la Secció de Llengua i Literatura de la Societat, cosa que va permetre la creació de la revista *Llengua & Literatura*, que aparegué el 1986 com a *Revista anual de la Societat Catalana de Llengua i Literatura*. Mentrestant, el 1985, per iniciativa de Casassas, s'havia format una Comissió Gestora de la SCEH, presidida per Manuel Mundó –en el qual Aramon va delegar la presidència que fins aleshores havia exercit personalment–, amb Josep M. Salrach com a vicepresident de la Secció d'Història i Josep Massot com a vicepresident de la Secció de Llengua i Literatura. Totes dues seccions actuaven autònomament i, de fet, aviat Mundó expressà el seu desig que la Secció de Llengua i Literatura es convertís en societat independent, cosa que es concretà al final de 1986. La nova Societat fou adscrita a la SF per raons pràctiques i en fou nomenat delegat Jordi Carbonell.

A partir de 1986 la SCEH va prosseguir les seves activitats limitades a l'antiga Secció d'Història, i el 1994 va reprendre la publicació del *Bulletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*. A partir de 2000 publica la col·lecció «D'Ahir per Avui», de la qual han aparegut tres volums fins a 2005. Abans, en col·laboració amb la revista d'història *L'Avenç*, havia publicat set volums de la col·lecció «Còrsia» (1986-1993).

En aquesta darrera època han estat presidents de la SCEH Josep M. Salrach, Montserrat Duran, Santiago Riera i Gaspar Feliu, i delegats de l'IEC Emili Giralt, Manuel Mundó i Albert Balcells.

3. ELS AMICS DE L'ART ROMÀNIC

Una part de les funcions de l'antiga Secció d'Art i Arqueologia de la SCEH fou atorgada a la Societat Catalana d'Estudis Clàssics (fundada el 1979 i adscrita a la SF) i una altra part passà als Amics de l'Art Romànic (AAR), societat fundada el 1977 amb la finalitat de promoure la recerca històrica i arqueològica i la divulgació tant de l'art romànic com del preromànic i del gòtic i, més en general, de la cultura romànica medieval als Països Catalans i als altres territoris que hi tingueren relació.

Cobertes de *Lambard. Estudis d'Art Medieval*, *Miscel·lània Litúrgica Catalana* i *Butlletí de la Societat Catalana de Musicologia*

Els AAR foren adscrits a la SHA i n'han estat presidents, successivament, Antoni Pladevall i Font, Josep M. Gavín i Barceló, Ramon Vall i Rimblas, Joan-F. Cabestany i Fort i M. Teresa Matas i Blanxart. Aquests dos darrers són, respectivament, director (1985) i coordinadora general (1986) del Centre d'Art Romànic Català (ARCAT), emparat igualment per l'IEC. Els delegats de l'IEC hi han estat, successivament, Joan Ainaud, Manuel Mundó, Antoni Pladevall i Joan-F. Cabestany.

Els AAR organitzen periòdicament col·loquis, cicles de conferències, sessions de treball, visites, etc., i editen cada mes una circular informativa de les seves activitats, amb breus col·laboracions, ressenyes bibliogràfiques i notícies. Des de 1985 editen, amb periodicitat anual, la revista *Lambard. Estudis d'Art Medieval*, i promouen altres publicacions sobre art romànic català.

4. LA SOCIETAT CATALANA D'ESTUDIS LITÚRGICS

Molt abans, el 1968, tres eclesiàstics especialistes en litúrgia, Alexandre Olivar –monjo de Montserrat–, Miquel dels Sants Gros –prevere de la diòcesi de Vic– i Josep Janini –prevere de l'arxidiòcesi de València–, van fundar a Barcelona la Societat Catalana d'Estudis Litúrgics (SCEL), que es proposava la recerca científica de la història de la litúrgia als Països Catalans, tot seguint les directrius de la Secció Històrica del Segon Congrés Litúrgic de Montserrat (1965). Inicialment, aquesta Societat, que sempre ha tingut un nombre molt restringit de membres, fou adscrita a la SFCS, però aviat va passar a la SHA, tal com corresponia, lògicament. D'una manera oficial, va dependre de l'IEC a partir de 1970.

El primer president de la SCEL fou Josep Vives i Gatell, director de la Biblioteca Balmes (1969-1978), substituït després de la seva mort per Alexandre Olivar; més endavant va ocupar el càrrec Miquel dels Sants Gros. Els delegats de l'IEC hi han estat, successivament, Miquel Coll i Alentorn i Manuel Mundó. A banda de celebrar reunions periòdiques, la SCEL publica des de 1978 una revista titulada *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, complementada per la «Biblioteca Litúrgica Catalana», dedicada a treballs més extensos.

5. LA SOCIETAT CATALANA DE MUSICOLOGIA

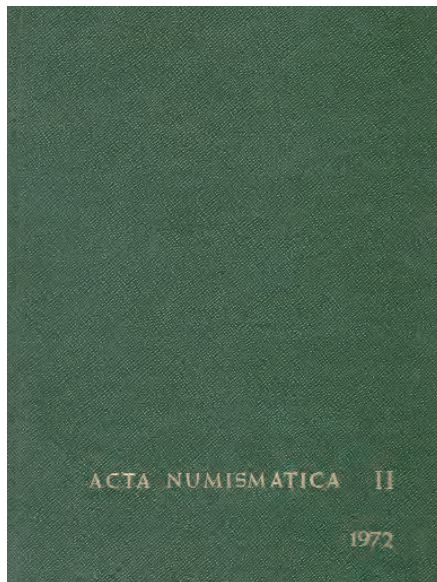
Al final de 1973 l'IEC va acceptar encara una altra societat filial, adscrita igualment a la SHA, dedicada a l'estudi de la música als Països Catalans, la Societat Catalana de Musicologia (SCM), promoguda per Montserrat Albet,

Francesc Bonastre, Manuel Mundó i Miquel Querol, amb el suport del secretari general de l'IEC, Ramon Aramon i Serra, el qual el desembre de 1973 fou nomenat delegat de la nova Societat. L'hi substituï més endavant Manuel Mundó. La SCM, que ha tingut sempre un nombre de socis molt reduït, ha estat presidida, successivament, per Miquel Querol, Gregori Estrada, Romà Escalas i Joaquim Garrigosa. Aquesta Societat organitza conferències, simposis i congressos i, des de 1979, edita el *Butlletí de la Societat Catalana de Musicologia*, complementat per altres publicacions.

6. LA SOCIETAT CATALANA D'ESTUDIS NUMISMÀTICS

A partir de 1978 l'arqueòleg Miquel Tarradell, membre de la SHA de l'IEC, mantingué contactes amb especialistes en numismàtica que desitjaven constituir un grup sota l'empara de l'Institut. La nova filial, la Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (SCEN), que tingué el suport de Joan Ainaud, Miquel Tarradell, Pere de Palol i Manuel Mundó, es constituï formalment el gener de 1979, amb la finalitat de conrear les diverses branques de la història de la moneda, de la medalla, dels bitllets de banc, dels jetons, dels bons, dels vals i d'altres objectes paramoneteraris.

Formada sempre per escassos membres, a causa del caràcter molt reduït de l'especialitat, la SCEN ha estat presidida, inicialment, per Leandre Villaronga i Garriga (1979-1995) i després per Miquel Crusafont i Sabater. N'han estat delegats de l'IEC, successivament, Miquel Tarradell i Manuel Riu. Aquesta Societat ha organitzat simposis, congressos, trobades d'estudiosos i cursos de numismàtica i ha dedicat molt d'interès a les publicacions, d'una importància especial i d'una gran complexitat, tant a la revista *Acta Numismàtica*, fundada inicialment a l'empara de la Secció Numismàtica del Cercle Filatèlic i Numismàtic de Barcelona, com a les nombroses monografies i actes de simposis.

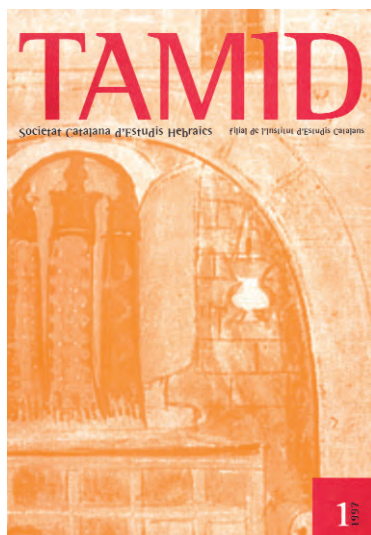

Coberta de la revista
Acta Numismàtica

7. LA SOCIETAT CATALANA D'ESTUDIS HEBRAICS

Finalment, a mitjan 1994, un grup de professors d'hebreu, bibliastes, historiadors i estudiosos de la cultura hebrea va proposar a l'IEC la creació d'una nova filial, la Societat Catalana d'Estudis Hebraics (SCEHB), amb la finalitat de dedicar-se als estudis històrics i filològics relacionats amb la història del poble jueu, des dels temps bíblics fins a l'època actual. D'una manera ben especial es proposava la recuperació, la promoció, l'estudi i la difusió del patrimoni arqueològic i documental dels jueus que visqueren a Catalunya durant l'edat mitjana. Tot i que aquest tipus d'estudis havien estat iniciats, al començament del segle xx, des de la SF de l'IEC –especialment gràcies a Frederic Clascar–, el Ple de l'Institut, en acceptar la SCEHB el juny de 1995, la va adscriure a la SHA i en nomenà delegada M. Teresa Ferrer i Mallol. D'aleshores ençà el president de la SCEHB ha estat Eduard Feliu i Mabres, bon coneixedor de les llengües semítiques i de l'hebreu medieval. El 1997 la Societat va començar la publicació de la revista *Tamid*.

Primer número
de la revista *Tamid*

En conjunt, les societats filials adscrites a la SHA han permès l'obertura dels membres de l'IEC a un ric ventall d'especialitats relacionades estretament amb les finalitats de la corporació. De fet, com en altres seccions, molts dels membres de la SHA han passat abans per les societats filials, en graus diversos de responsabilitat. D'altra banda, el suport de l'IEC ha permès la convocatòria de nombrosos actes, l'atorgament de premis i borses d'estudi incorporats al *Cartell de premis* de l'IEC, l'aparició de múltiples publicacions, sempre d'un valor indubtable, i la col·laboració d'especialistes catalans i estrangers procedents d'universitats i d'institucions molt diverses.